

УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Радченко Ольга Яківна

ORCID ID: 0000-0003-3403-4172

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Україна*

Шум'як Наталія Романівна

здобувач магістерського ступеня факультету педагогіки і психології
*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Україна*

На сучасному етапі розвитку суспільство потребує соціально активних та свідомих громадян, які здатні робити відповідальний вибір, усвідомлювати наслідки своєї діяльності, ефективно взаємодіяти і співпрацювати з іншими. Така необхідність актуалізує питання розвитку учнівського самоврядування, яке «дозволяє залучати дітей та молодь до прийняття рішень; сприяє захисту прав та інтересів учнів; передбачає реалізацію інтересів учнів, підтримку їхніх здібностей, прав та свобод; створює умови для самореалізації учнів та налагодження контактів та реалізація спільних проектів, ініційованих учнями» [5].

У Концепції Нової української школи серед 10 ключових компетентностей виділено соціальну та громадянську компетентності, що передбачають «усі форми поведінки, які потрібні для ефективною та конструктивною участі у громадському житті, в сім'ї, на роботі. Уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів. Повага до закону, дотримання прав людини і підтримка соціокультурного різноманіття» [2, с. 12].

Науковці звертають увагу, що «саме галузь освіти, яка є середовищем широкої взаємодії та ключовою галуззю підготовки членів цього суспільства змін, набуває пріоритетності у необхідних трансформаціях та розвитку людського капіталу протягом життя» [3] та акцентують увагу на тому, що «шкільна освіта є етапом підготовки людини до активного входження у самостійне доросле життя, а питання управління шкільною освітою набуває нового формату функціонування школа як спільнота закладу (освітня і зацікавлена) – галузеві освітні органи – освітня спільнота країни – місцеві / суспільні організації» [там же].

Таким чином, ми вважаємо, що саме завдяки ефективній організації та розумному управлінню учнівським самоврядуванням можна формувати активне та свідоме майбутнє покоління громадян України. Повністю погоджуємося з висновками науковців, які звертають увагу, що участь дитини в діяльності учнівського самоврядування дає їй можливість: розвивати свої комунікативні, організаторські та лідерські якості; реалізувати особистісний та творчий потенціал; відчувати причетність до громадських та державних справ; вчитися толерантності; розширювати світогляд, своє інформаційне поле; самовдосконалюватися та самореалізовуватися як особистість; формувати відповідальність, почуття колективізму; реалізувати соціальні ініціативи, знайти своє місце у громадському

житті [1, с.10].

Окрім того, на нашу думку, дієве учнівське самоврядування сприяє: вмінню працювати в команді – взаємодіяти і співпрацювати; формуванню емпатії; цінуванню особистості з її неповторними рисами та якостями; створенню умов для розвитку сильних та слабких сторін учнів.

З метою вивчення діяльності учнівського самоврядування та його можливостей у ТНБК ШМЛН№15 ім. Лесі Українки «Нова хвиля» м. Тернополя нами було запропоновано опитування (Googlform <https://forms.gle/SxhY4x2Bh6jNHRc88>) серед здобувачів освіти (6-11 класів), у якому взяло участь 140 респондентів.

Результати опитування засвідчили, що 58,6% учнів знають про функціонування у закладі учнівського самоврядування, але 13,6% вважає, що воно діє формально, а 27,8% нічого не знає про його роботу. При цьому 75,7% зазначає позитивний вплив учнівського самоврядування на життя та діяльність закладу освіти, 18,6% – не помічають впливу, а 5,7% відзначають його негативний вплив. Такі результати, на наш погляд, насамперед свідчать про те, що не усі учасники освітнього процесу обізнані з діяльністю, завданнями та роллю учнівського самоврядування.

При цьому за результатами опитування бачимо, що учні вважають, що учнівське самоврядування значною мірою може впливати на діяльність закладу, зокрема: на виконання учнями своїх обов'язків – 64,3%; на життя класу – 63,6%; на поведінку учнів – 62,9%; на організацію виховних заходів – 56,4%; на організацію дозвілля – 44,3% (див. Рис. 1):

140 відповідей

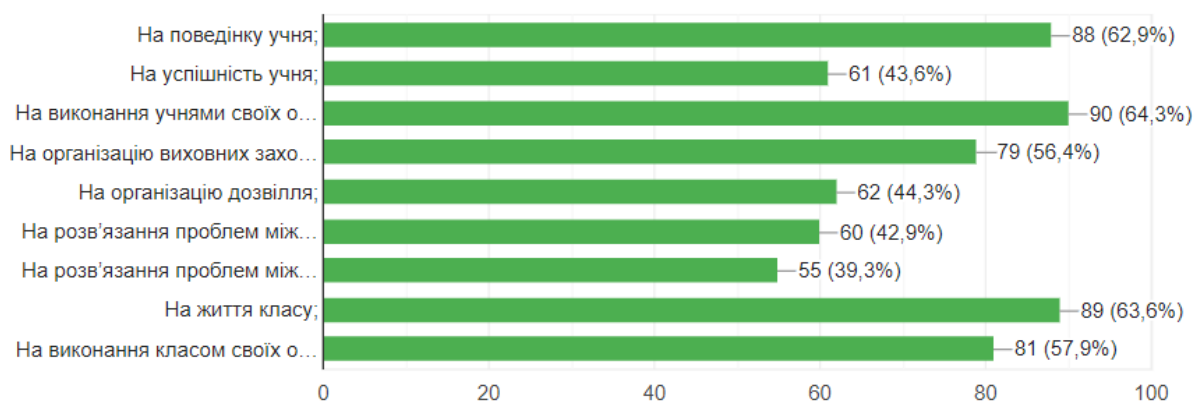

Рис. 1. Вплив учнівського самоврядування на життя та діяльність школи (у %)

Приємно відзначити, що на запитання «Яке громадське доручення хотів/ла би виконувати? (в інтересах школи чи класу)» лише 16 % вказали, що жодного. При цьому 84% дітей зазначили різні напрямки діяльності: волонтерська діяльність; кіберзахист; фото- відео- звукооператор; відповідати за порядок та дисципліну; допомога ЗСУ; організація свят; щось пов'язане з дизайном і креативністю; догляд за рослинами; займати керівні посади (голова парламенту, староста, заступник); ведення соцмереж, створення контенту; організація спортивних заходів тощо. Такі результати свідчать про високий рівень готовності дітей до участі у громадській діяльності в школі, однак відповідь на запитання «Чи береш ти участь у загальношкільних заходах?» демонструє наступну картину: 24,3 % беруть, а 23,6% – ні (див. Рис. 2):

140 відповідей

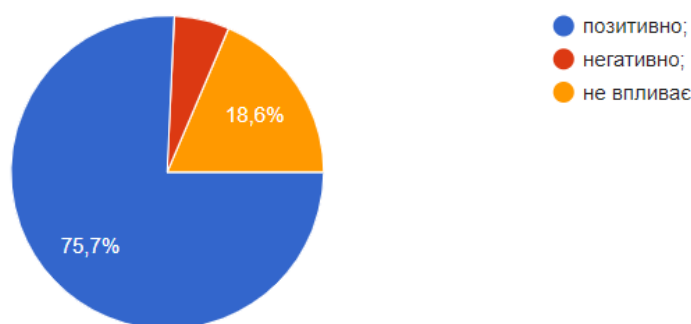

Рис. 2. Участь учнів у загальношкільних заходах (у %)

Таким чином, аналіз лише частини запитань засвідчує, що потенціал учнівського самоврядування – значний, але його організація потребує удосконалення, а це на нашу думку можливе за умови дієвого механізму управління учнівським самоврядуванням, глибшого і повнішого делегування повноважень «зверху-вниз» у поєднанні з наділенням відповідальністю, що вимагає побудови нової моделі управління учнівським самоврядуванням у закладі. Така модель на наш погляд повинна будуватися на принципах відкритості, демократичності, інноваційності. А також вважаємо за доцільне акцентувати увагу на двох принципах освітнього менеджменту (за В. Масловим), від реалізації яких суттєво залежатиме ефективність учнівського самоврядування, а саме [4, с. 89-90]:

– принцип демократії та централізму є одним із фундаментальних чинників, що забезпечує ефективну управлінську діяльність керівника. Ефективне управління ґрунтується на чіткому розподілі влади між особистістю і відповідними структурами з конкретно визначеним механізмом, що регулює відносини між ними;

– принцип соціальної детермінації. Вимагає передусім розуміння керівником головних соціальних завдань, суспільної ідеології освіти на конкретному етапі історичного розвитку держави.

Проведене дослідження представляє наявний стан речей щодо сформованості учнівського самоврядування у закладі освіти і розкриває перспективи для побудови дієвої моделі учнівського самоврядування, яка б могла сприяти формуванню громадянських та соціальних компетентностей учнів.

Список використаних джерел:

- Єрмаков І. Г., Кириченко В. І., Ковганич Г. Г., Спіжева Д. В. Учнівське самоврядування: структура, зміст і концепція розвитку, проектна діяльність, досвід організації. Х.: Вид. група «Основа», 2008. 112 с.(Б-ка журн. «Управління школою»; Вип5(65)). URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/423835.pdf (дата звернення 19.04.2024 р.).
- Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 15.04.2024 р.).
- Максименко О. Інновації в управлінні шкільною освітою у глобалізованому світі. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/623/623> (дата звернення 18.04.2024 р.).
- Мартинець Л. А. Управлінська діяльність керівника навчального закладу: [навч. посібн.] Вінниця, 2018. 196 с.
- Учнівське самоврядування. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/uchnivske-samovryaduvannya> (дата звернення 15.04.2024 р.).